

lenl **Vexed: Brief Points on Art, Voyeurism and Pornography**

lell**Επίμαχο: Σύντομες αναφορές σε Τέχνη, Ηδονοβλεψία και Πορνογραφία**

Σε ένα άρθρο της εφημερίδας «Guardian» αναφορικά με μια φωτογραφία του Παναγιώτη Λάμπρου, «Το Πορτρέτο της Βρετανίδας Γυναίκας Μου», η οποία βρίσκεται στη λίστα για το φετινό βραβείο φωτογραφικού πορτρέτου Taylor Wessing, ο τεχνοκριτικός Σον Ο' Χάγκαν διατυπώνει ένα ερώτημα που και ο ίδιος χαρακτηρίζει ως «επίμαχο»: «Πότε η τέχνη γίνεται ηδονοβλεψία ή ακόμα και πορνογραφία;»

Το πρώτο πρόβλημα με ένα τέτοιο ερώτημα είναι ο ακριβής τρόπος με τον οποίο τίθεται: η έννοια της πορνογραφίας δεν αποτελεί άμεση προέκταση -ένα είδος «διόγκωσης»- της έννοιας της ηδονοβλεψίας, όπως υπονοεί ο τρόπος με τον οποίο έχει διατυπωθεί το ερώτημα. Ένας καταναλωτής πορνογραφικού υλικού δεν είναι απλώς ένας λιγότερο παρεμποδισμένος ηδονοβλεψίας. Στην πραγματικότητα, ενώ η ηδονοβλεψία μπορεί να είναι μια υπερβολικά «ανοιχτή» έννοια που εύκολα χρησιμοποιείται μεταφορικά, η πορνογραφία είναι μια πολύ «κλειστή» έννοια που δεν παραπέμπει σε απολύτως καμία μεταφορά. (Ενώ μεταφορικά ηδονοβλεπτικό υπάρχει, μεταφορικά πορνογραφικό δεν υπάρχει.) Εάν επιχειρούσα να δώσω έναν ορισμό, θα πρότεινα ως πορνογραφικό να οριστεί το είδος της απεικόνισης όπου οποιαδήποτε άλλη ανάγνωση χάνει το νόημά της στο όνομα της αποκαλυπτικότητάς της. (Γι' αυτό και η ταινία «In Thru the Backdoor 2» είναι πορνογραφική, ενώ «Η Αυτοκρατορία των Αισθήσεων» δεν είναι.) Η ηδονοβλεψία δεν λειτουργεί με τον ίδιο τρόπο. Ο ηδονοβλεψίας, πραγματικά ή μεταφορικά, βάζει τον εαυτό του σε μια αφήγηση, κάτι που δεν συμβαίνει με τον καταναλωτή πορνογραφικού υλικού.

Το δεύτερο πρόβλημα που προκύπτει από το ερώτημα είναι ότι τέχνη και ηδονοβλεψία δύσκολα αποκλείουν αμοιβαία η μια την άλλη. Πιο συγκεκριμένα, αν δεχτούμε κάτι ως ηδονοβλεπτικό, αυτό δεν το εμποδίζει να είναι και τέχνη. Αντίθετα, το στοιχείο της ηδονοβλεψίας είναι ζωτικής σημασίας στις αναρίθμητες Αφροδίτες και Μαγδαλένες που θαυμάζουμε ως εξαιρετά έργα τέχνης. Με τον ίδιο τρόπο η φωτογραφία είναι πολύ σαφής: το γεγονός ότι πρόκειται για τη γυναίκα του φωτογράφου καθιστά το βλέμμα μας πραγματικά ηδονοβλεπτικό, όμως αυτό αποτελεί μέρος της καλλιτεχνικής λειτουργίας του έργου – δεν συμβαίνει το αντίστροφο.

Το τρίτο πρόβλημα είναι ότι δεν θεωρείται απαραίτητως πορνογραφικό οτιδήποτε είναι αποκαλυπτικό. Ο καθοριστικός παράγοντας της πορνογραφίας δεν είναι ο σεξουαλικά αποκαλυπτικός χαρακτήρας – θα μπορούσε κάλλιστα να προσεγγιστεί μέσα από το ερώτημα: τι άλλο είναι μια απεικόνιση, εκτός από σεξουαλικά αποκαλυπτική, τι άλλο κάνει πέρα από το να αποκαλύπτει τα πάντα; Ο λόγος για τον οποίο δεν θεωρούμε πολλά έργα καλλιτεχνών πορνογραφικά είναι επειδή συνυφαίνουν σύνθετες έννοιες, περιλαμβανομένων και αφηγήσεων που ο σεξουαλικά αποκαλυπτικός χαρακτήρας τους αποτελεί αναπόσπαστο μέρος τους. Από την άλλη πλευρά, εκείνο το οποίο καθιστά ένα έργο πορνογραφικό είναι η επιμονή του να σταθεί μόνο στην αποκαλυπτικότητά του, στην έκλειψη όλων των αφηγήσεων, όλων των άλλων ερμηνειών – κάτι που σαφώς δεν συμβαίνει με τη συγκεκριμένη φωτογραφία. Φαίνεται ότι ένα «επίμαχο» ερώτημα ζητά μια επίμαχη απάντηση: μερικές φορές όμως δεν μπορείς να πάρεις τη σωστή απάντηση, αν δεν κάνεις τη σωστή ερώτηση.

Υστερόγραφο: πολύ πιο ενδιαφέρον από το ερώτημα της τέχνης έναντι της πορνογραφίας είναι το ερώτημα της προκατάληψης της φωτογραφίας απέναντι στο φύλο. Τι σημαίνει αυτό: αν και μια σύζυγος κάλλιστα θα μπορούσε να είναι κτητική απέναντι στο σύζυγό της, η φωτογραφία στηρίζεται στο γεγονός ότι μόνο μια σύζυγος μπορεί να αποτελέσει ένα πραγματικό «κτήμα». Πρόκειται για μια από εκείνες τις περιστάσεις όπου ο καταπιεστικός λόγος, αν και δεν είναι τόσο ταιριαστός όσο στην περίπτωση του λόγου των ακτιβιστών, δίνεται εκ των υστέρων σαν ένα κλειδί για την ανάγνωση του έργου, προκειμένου να προσδώσει το δικό του καταπιεστικό περιεχόμενο. Αυτό περιπλέκεται ακόμα περισσότερο από τον υπαινιγμό της περιγραφής «Βρετανίδα», με όλες του τις αναφορές στη σεξουαλική καταπίεση του βορρά που μαλάκωσε από τη σεξουαλικότητα του νότου. (Αν και δεν πρόκειται για μια «συνθιτισμένη» σεξουαλικότητα, όπως έχει υποστηριχτεί – πιο αρμόζον θα ήταν να τη λέγαμε «ανεμπόδιστη»: το ξυρισμένο φύλο και οι αξύριστες μασχάλες της δεν μαρτυρούν καθόλου αφροντισιά.) Γενικά, το συγκεκριμένο ζήτημα είναι σαν να πολεμάει κανείς τη φωτιά (τα στερεότυπα) με φωτιά: ένα πρωτογενής φόβος εμπεριέχεται στη σκέψη να χάνει κανείς τη γυναίκα του στις χώρες ΠΙIGS. Πρέπει να ομολογήσω ότι το διασκέδασα πάρα πολύ.

Vexed: Brief Points on Art, Voyeurism and Pornography by Augustine Zenakos

In an article in The Guardian about a photograph by Panayiotis Lamprou, Portrait of My British Wife, on the shortlist of this year's Taylor Wessing photographic portrait prize, the writer asks what he admits is a "vexed question": "When does art become voyeurism or, indeed, pornography?"

The first problem with such a question is the precise way it is posed: the concept of pornography is not a direct extension – a kind of 'bloating' – of the concept of voyeurism, as is implied by the way the question is formulated. A consumer of pornography is not simply a less inhibited voyeur. In fact, whereas voyeurism may be an extremely 'open' concept that easily lends itself to metaphor, pornography is a very 'closed' concept that does not lend itself to metaphor at all. (Whereas there is a metaphorically voyeuristic, there is no metaphorically pornographic.) If I were to attempt a definition, I would suggest that pornographic is the kind of image where any narrative is rendered meaningless in favour of explicitness. (That is why *In Thru the Backdoor 2* is pornography, whereas *In the Realm of the Senses* is not.) Voyeurism does not work in the same way. The voyeur, actual or metaphorical, inscribes him/herself in a narrative, the consumer of pornography is deprived of it.

The second problem with the question is that art and voyeurism are hardly mutually exclusive. More precisely, if we concede that something is voyeuristic, this does not preclude its being art. On the contrary, the element of voyeurism is crucial in countless Venuses and Magdalenes that we admire as great works of art. In the same way, the photograph is quite clear: the fact that this is the photographer's wife renders our viewing act indeed voyeuristic, but this forms part of the artistic function of the work – it is not its opposite.

The third problem is that whatever is sexually explicit is not necessarily pornographic. The determining factor for pornography is not sexual explicitness – it may rather be approached through the question: what *else* is an image, apart from sexually explicit, what else does it do apart from revealing all? The reason we cannot consider many works of art as pornographic is that they are complex interweavings of meaning, including narrative strands that incorporate sexual explicitness as their integral part. On the other hand, what makes a pornographic work is its insistence to include only the revelation-by-itself, its eclipse of all narrative, of all other meaning. This is clearly not the case with this photograph.

It seems that a "vexed" question begs a vexed answer: sometimes you can't get a right answer, unless you have asked the right question.

Post scriptum: Much more interesting than the question of art versus pornography is the question of gender bias in the photograph. Meaning that, although a wife can of course be territorial about a husband, the photograph is dependent on the fact that only a wife can be a true 'possession'. This is one of those instances where oppressive speech, though not exactly appropriated as is the case in activist discourse, is given as an a posteriori key to a reading of the work, in order to imply its own oppressive content. This is complicated further by the implication in the designation 'British', with all its allusions to northern sexual repression thawed by southern sexuality. (Though not 'casual' sexuality, as has been argued; more appropriate would be to say 'uninhibited': shaved pubic hair and unshaved armpits hardly spell out casualness.) All in all, this is fighting fire (stereotypes) with fire: a primal fear is contained in the thought of losing one's women to the PIIGS. I have to admit I enjoyed it thoroughly.